

Vroegste foto ooit ontdekt van Botermarkt in Amsterdam

Een nieuwe ontdekking; de vroegste foto - een stereo-opname op glas - van de Botermarkt, later Rembrandtplein, in Amsterdam, gedateerd september 1856. De 40-jarige Pieter Oosterhuis (1816 - 1885), een Nederlandse pionier in de fotografie, fotografeerde het plein en de drukke kermis/circus die daar eeuwenlang jaarlijks in september werd gehouden. Tot 1875 toen het jaarlijkse feest werd verboden, omdat bestuurders genoeg hadden van de onrust, vechtpartijen en losbandigheid die het opleverde.

Pieter Oosterhuis is bekend als negentiende eeuwse fotograaf van vele stadsgezichten, van Amsterdam, maar ook van andere grote steden. Later maakte hij veel foto's van de Nederlandse industrie en van waterbouwkundige werken, zoals bruggen. Oosterhuis vestigde zich al in 1851 als daguerreotypie-fotograaf. Hij had een fotoatelier aan de Amsterdamse Achterburgwal en later aan de Voorburgwal, bij het Spui. Aanvankelijk maakte Oosterhuis vooral portretten, maar rond 1855/1856 begon hij, als één der eersten in Nederland, met het maken van stereofoto's en stadsgezichten voor de commerciële verkoop. In 1857 ging Oosterhuis samenwerken met boekhandelaar en uitgever A. Jager; Oosterhuis fotografeerde de stereo-opnamen die Jager uitgaf.

Pruisisch Paardrijders Gezelschap

Ook deze nieuw ontdekte foto van de Botermarkt met kermis, gemaakt vóór de samenwerking met Jager, is in stereo gemaakt en kan met een stereokijker in 3D bekeken worden. De stereofoto laat een levendig tafereel zien; het bruist waarachtig op de Botermarkt, het centrum van de negentiende eeuwse kermis, met tenten, kramen én horden opgewonden mensen. Kermis was vooral ook circus en de foto laat de aanwezigheid van het Pruisisch Paardrijders

Gezelschap - in een grote provisorische tent - duidelijk zien. Het zogenoemde Pruisisch Paardenspel bestond twee jaar later, in september 1958 (blijkens een advertentie in het Nieuw-Amsterdamsch Handels- en Effectenblad), uit maar liefst 22 heren en dames en 19 'in de Hooge Rijkunst en Gymnastiek gedresseerde Paarden der edelste rassen'. Opmerkelijk is de waarschuwing bovenaan de advertentie om toch vooral te letten op de firmanaam en standplaats van hetgeen men ging bezoeken. Blijkbaar was er concurrentie op paardengebied en wilde het Paardrijders Gezelschap daar toch zeker géén reclame voor maken. De familie Blanus, een bekende kermis- en circusfamilie, had in die tijd bijvoorbeeld ook een 'Fransch Paardenspel'.

Overeenkomsten

Uitgever, journalist en stereofotografie-verzamelaar Ronald Schalekamp kwam de bijzondere stereofoto op glas van Pieter Oosterhuis tegen in een verzameling. "Bij de naam Oosterhuis en het jaar 1856 ging mijn hart wel iets sneller kloppen. Later ontdekte ik dat deze foto helemaal niet bekend is en dat het de eerste fotografische weergave van de Botermarkt in Amsterdam betreft." Dat het zeer vroeg stereowerk van Pieter Oosterhuis is, blijkt niet alleen uit het feit dat de stereofoto op glas afgedrukt is. "Oosterhuis maakte deze stereofoto met een 'gewone' camera die hij tussen de opnamen verschoof. Hij gebruikte voor de beide opnamen een lange sluitertijd. Dat zie je door de beweging in de weergave van de mensen op de foto. Het levert in 2D een fraai beeld op van de levendigheid op de kermis. In 3D is de foto lastig te bekijken, omdat linker- en rechterbeeld, voor wat betreft de mensenmassa, te veel van elkaar verschillen. Oosterhuis lijkt nog experimenterend te zijn, ook omdat de gehanteerde verschuiving tussen de beide opnamen wel erg groot is, net als bij andere stereo-foto's op glas van Oosterhuis uit 1856. Ook is er een duidelijk hoogteverschil tussen de linker- en rechteropname en de scherpte komt eveneens niet overeen."

In de beeldbank van het Stadsarchief van Amsterdam vond Schalekamp een tekening (bestand 010097010403) van J.F.D. Kok uit omstreeks 1850 die exact het beeld met bebouwing en gevels laat zien van de foto van Pieter Oosterhuis. De tekening toont de gehele Botermarkt gezien in oostelijke richting, met in het midden de ingang van de Amstelstraat; wat overeenkomt met Oosterhuis' opname.

BOTERMARKT.
 N°. 1, van af de Utrechtsche straat. *Front in de Kom.*
 Men gelieve te letten op Firma en Standplaats.
 Nieuwe en voor het eerst gecombineerd Gezelschap,
 zijnde het

**PRUISISCH
 PAARDRIJDERS - GEZELSCHAP,**
 bestaande uit **22** Heeren en Dames en **19** in de Hooge Rijk-
 kunst en Gymnastiek gedresseerde Paarden der edelste rassen, en
 den Heer DASSIE, zijne familie en bijhebbend Gezelschap.
 Tevens is nog geëngageerd de Heer

EDOUARD,
 Eerste Athleet van Bordeaux, die de onbegrij-
 pelijkste Kunstverrigtingen zal ten uitvoer brengen, en
 de algemeene bewondering in Frankrijk, Engeland en
 Duitschland heeft opgewekt.

De Heer DASSIE vestigt er de aandacht op van het geëerde
 Publiek, dat hij dit jaar is gecombineerd met het Pruisisch Paar-
 denspel, en dat bij de zoo geliefkoosde voorstellingen van 4 en 6
 ure, lieve kleine sujetten en kleine paardjes de ongelooflijkste
 Kunstverrigtingen ten uitvoer zullen brengen, waartoe beleefdelijk
 uitgenoodigd wordt. (6447)

Dagelijks drie Voorstellingen ten 4, 6 en 8½ ure.

PRIJZEN DER PLAATSEN:
1e Rang 49 Cts. 2e Rang 30 Cts. 3e Rang 20 Cts.

FRANSCH PAARDENSPEL,
 onder directie van
Gebr. BLANUS.
 Staande de welingerigte en door Gaz verlichte Tent op de Botermarkt.
 Op Maandag 13 September 1858,
EXTRA GROOTE VOORSTELLINGEN,
 ter gelegenheid van het
50-JARIG JUBILÉ
 van den heer **M. BLANUS**, als directeur van dit CIRQUE.

Dezelve zullen bestaan in **Equestrische Oefeningen**,
 de hooge rijkunst, de in vrijheid gedresseerde **PAARDEN**
 enz. enz. Tevens zullen zij opgeluisterd worden door den in
 Engeland met roem bekenden Engelschen Kunstenaar

SIMPSON,
 met zijn kind, oud 4 Jaar,
 wiens werkzaamheden tot heden toe niet geëvenaard zijn.

Wij twijfelen geenszins, of het Amsterdamsche publiek zal deze
 voorstellingen wel met zijne tegenwoordigheid vereeren, daar wij
 kosten noch moeite aan Decoratief, zoowel als aan Costumes en
 Muzijk gespaard hebben, om genotvolle en aangename avonden te
 verschaffen.

Gebrs. Blanus,
DIRECTEURS.
 (6445)

De nieuw ontdekte stereofoto van Oosterhuis is te downloaden - op hoge resolutie - op de website www.persbureauzwolle.nl; onder de link naar deze pdf.

